

Η τέχνη της ποιμαντικής και η ποιμαντική της τέχνης - Η συμμετοχή των λαϊκών (Σταμάτιος Ζούλας, ΔΜΣ Θεολογίας - Εκπαιδευτικός)

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Α) Ποιμαντική αναζήτηση του ποιμαινομένου μέσω της τέχνης

Η Ποιμαντική, ως ουσία και πράξη, ξέχωρα από τη θεωρία, αποτελεί <<τέχνη τεχνών και επιστήμη επιστημών>> (Αγ. Γρηγόριος ο Θεολόγος). Πέρα όμως από το θεολογικό νόημα του όρου στη συγκεκριμένη περίπτωση, πρέπει να παραδεχθούμε και να εκμεταλλευθούμε τη συγγένεια που αποκτά ο χαρακτηρισμός <<τέχνη>> με τις λεγόμενες καλές τέχνες του ανθρωπίνου πολιτισμού.

Το γεγονός ότι ο χριστιανισμός, όταν άρχισε πολύ ενωρίς, τότε που πέρα από έναν νέο τρόπο ζωής και φιλοσοφίας, πήρε και τον χαρακτήρα της θρησκείας, να αποκτά <<έδαφος>> στα ανθρώπινα δρώμενα, δανειζόταν και μεταποιούσε πολιτισμικά στοιχεία των λαών που κέρδιζε, είναι αδιαμφισβήτητο και συχνά, γι' αυτό, παρεξηγήσιμο.

Ο Χριστιανισμός (πολλές φορές θέλοντας και μη) σεβάστηκε εντόπια πολιτιστικά

και πολιτισμικά στοιχεία και έθιμα (φορείς και παράγοντες τέχνης), δίνοντας τους έναν δικό του χαρακτήρα και νόημα, όταν κατάλαβε ότι δεν μπορούσε να τα υποσκελίσει, αλλά και ακόμα περισσότερο, όταν διαπίστωσε ότι ως φορείς και μέσα ή αποτελέσματα της ψυχικής τάσης, νοοτροπίας και ιδιοσυγκρασίας του κάθε λαού, χρησίμευαν σαν <<στρωμένο χαλί>> για την υποδοχή και την εγκαθίδρυση της νέας θρησκείας στις καρδιές και την ζωή των ανθρώπων. Δηλ. η δύναμη της τέχνης, ως παγκοσμίου είδους γλώσσας, μπορούσε να <<μιλήσει>> καλύτερα και αποτελεσματικότερα από πολλούς, αρκετές φορές, ιεροκήρυκες και ιεραποστόλους.

Η εσωτερική, ζωντανή και υπερφυσική δύναμη του χριστιανισμού, που αντλείται από την Θεία Χάρη και τον οδηγούντα προς την Βασιλεία Του Κύριο, δεν υπήρχε περίπτωση να μην εκμεταλλευτεί αυτήν την ορμή προς εξωτερίκευση του ωραίου και του αληθινού (ως αξία) που φέρει εκ φύσεως και θείας δωρεάς μέσα του ο άνθρωπος, και που ονομάζεται Τέχνη, προς αποστολή και εδραίωση του μηνύματος Του. Η ποιμαντική στην ουσία της είναι μια συνεχής εσωτερικού τύπου ιεραποστολή, που καλείται να συντηρήσει, να ενισχύσει, να αναλαμπαδέυσει, να υπενθυμίσει, να εδραιώσει και να ανακουφίσει, ό, τι ο άνθρωπος, ο πιστός χριστιανός, αποδέχθηκε κάποτε εξ ιεραποστολής ή κατηχήσεως. Οι πρακτικές και οι τρόποι της, πολλοί και ποικίλοι από τα πλέον θεωρητικά έως τα άκρως πρακτικά και υλικά στοιχεία, σχήματα και μέσα που κατακλύζουν την ζωή του θνητού ανθρώπου. Αφού μετέρχεται λοιπόν τα πάντα και κάθε μέσον, όπως αναφέρει και ο θείος Παύλος, προς την διαποίμανση των πιστών, φυσιολογικά και

προτρεπτικά, θα λέγαμε, οφείλει να χρησιμοποιήσει και την κοινή των πάντων γλώσσα, την Τέχνη.

Αυτό σήμερα είναι αυτονόητο και δεν χρειάζεται νομίζω περαιτέρω ανάλυση. Ο Χριστιανισμός, διατρέχοντας 20 αιώνες ζωής, κατάφερε σήμερα να οικειοποιηθεί στο σύνολο τους τις καλές τέχνες, ώστε να αποκτήσει δικό του μερίδιο και κλάδο σ' αυτές, έτσι μπορούμε να μιλάμε σήμερα για χριστιανική - εκκλησιαστική - αρχιτεκτονική, ζωγραφική, μουσική, γλυπτική, ποίηση, λογοτεχνία κ.λπ., με πολλά μάλιστα παρακλάδια και παραφυάδες ή είδη (π.χ. βυζαντινή, δυτική, ανατολική, ασιατική κ.ο.κ.). Κατανοητό λοιπόν, γίνεται σήμερα, για παράδειγμα, το ότι ένα ζωγραφικό έργο ή γλυπτό με χριστιανική, θρησκευτική θεματολογία, γίνεται εύκολα μέσο διαποίμανσης και ιεραποστολής (π.χ. λεγόταν πως οι Εικόνες ήταν τα βιβλία των αγραμμάτων). Εκείνο που ξενίζει ίσως, είναι το πως είναι δυνατόν, να αποτελέσει μέσο και τρόπο διαποίμανσης, ένα έργο τέχνης, οποιουδήποτε είδους της, που δεν έχει θρησκευτικό ή και χριστιανικό περιεχόμενο ή θέμα. Μια έκθεση ζωγραφικής για παράδειγμα, που έχει ως θέμα της πορτρέτα διαφόρων ανθρώπων, ασχέτων με την θρησκεία, ή μια έκθεση γλυπτικής κ.ο.κ., πως είναι δυνατόν, θ' αναρωτιόταν κάποιος, να γίνουν μέσα διαποίμανσης των πιστών ή πρόσκλησης των απίστων στην πίστη; Κατ' αρχάς πρέπει να θυμηθούμε ότι πολλά άσχετα με την θρησκεία θέματα χρησιμοποιήθηκαν, ας πούμε, στην λαϊκή ξυλογλυπτική των ιερών σκευών και αντικειμένων των ναών, όπως γοργόνες, φυτά και πτηνά, δράκοι και λαϊκά σύμβολα (ήλιος, σελήνη, αστέρια, ρόδακες, γιρλάντες, μαϊάνδροι), με συμβολική ή μη σημασία, στην κατασκευή και τον στολισμό εικονοστασίων, καθεδρών, τέμπλων, θρόνων, θυρών, στασιδίων, κιβωρίων, κ.λπ. Κύμβαλα, τάλαντα και κώδωνες στην πρακτική του καλέσματος των πιστών στην θεία λατρεία, μουσικά όργανα - όπως αρμόνια - στους εκκλησιαστικούς ύμνους, κοσμικά άμφια, ως ιερατικά άμφια, ενδεδυμένα συμβολικό χαρακτήρα (ράσα, κορώνες, σκήπτρα, ράβδοι, σάκοι κ.λπ.).

Όλα αυτά σήμερα, μπασμένα μέσα στους ναούς, δεν μας κάνουν ιδιαίτερη εντύπωση, ούτε τα ξεχωρίζουμε σε ιερά και μη, ή θρησκευτικά και όχι. Τα πράγματα όμως άλλαξαν και η εποχή μας έχει ιδιαίτερες ποιμαντικές ανάγκες και απαιτήσεις. Κέντρο της ζωής των ανθρώπων δεν είναι πλέον ο ναός και οι ιερείς του ή η τέχνη του. Παλιά οι άνθρωποι είχαν άμεση και συχνή σχέση με το ναό και τα εν αυτό άψυχα και έμψυχα. Σήμερα δεν μπορούμε να περιμένουμε πότε θα έρθει ο κόσμος στο ναό για να δει, ν' ακούσει, να βιώσει την θρησκεία του και τις χριστιανικές αξίες. Ο κόσμος βομβαρδίζεται επί 24ώρου βάσεως από χίλια δυο εξωεκκλησιαστικά και αντιχριστιανικά, πολλές φορές, μηνύματα και ερεθίσματα κάθε είδους. Πρέπει λοιπόν να βγούμε προς τα έξω, προς άλλους χώρους σύχνασης των πιστών μας και να μιλήσουμε σε γλώσσα και με μέσα της εποχής μας, που

είναι έντονα αντιθρησκευτική (πέρα από την προσωρινή θρυαλλίδα του συρμού με θρησκευτικό περιτύλιγμα), ή καλύτερα αντιεκκλησιαστική (βιωματικά τουλάχιστον).

Πρέπει να βρούμε τους τρόπους και τα μέσα, ακόμα και τα καλλιτεχνικά ή κυρίως αυτά, επικοινωνίας του συγχρόνου ανθρώπου, και να τα στρέψουμε διακριτικά προς το σκοπό και τον στόχο μας που είναι ο μόνος διαχρονικός και αιώνιος: Την δημιουργία της μίας ποιμένης υπό τον ένα Ποιμένα, για την σωτηρία και την θέωσή της. (Κατά Ιωάννην 10,16). Αυτό θα γίνει με πολλή υπομονή, επιμονή και προσευχή, διότι ας μην ξεχνάμε, ότι το έργο δεν είναι δικό μας, αλλά Εκείνου που είναι Κύριος των πάντων, άρα και των τεχνών. Εκείνος ευλογεί και ευδοκεί για να καρποφορήσουν τέτοιες ενέργειες. Σίγουρα η τέχνη έχει τον δικό της, θείο τρόπο, να ενεργεί στις ψυχές των ανθρώπων.

Εκεί που θα ήθελα να σταθώ πριν κλείσω, τούτες τις λίγες γραμμές, είναι όχι στη μέθοδο (που έτσι κι αλλιώς δεν την κατέχω ακόμα ακριβώς), αλλά τουλάχιστον στον τρόπο που πρέπει να ασκείται ένα τέτοιο έργο. Όλα αυτά, πρέπει να γίνονται ταπεινά, με προσευχή, με αγάπη και μεράκι για να καρποφορήσουν και να τελεσφορήσουν. Η ταπείνωση και η αγάπη έλκουν τη Θεία Χάρη που θεραπεύει τα ασθενή και αναπληρώνει τα ελλείποντα! Έτσι τα πάντα μπορούν να γίνουν κράχτες και θεραπευτές της ποιμαντικής για το καλό του λαού του Θεού. Διότι, σε τελευταία ανάλυση, όλα εκ Θεού πηγάζουν, και είναι ευλογημένα, πριν τα διαστρέψουν και τα παραμορφώσουν οι άνθρωποι. Άλλωστε η ποιμαντική τέχνη, ως υπηρέτρια του φιλοκαλικού πνεύματος, προσπαθεί να ελκύσει προς την οικειοποίηση του τρόπου, ίνα <<εις το αρχαίον κάλος αναμορφώσασθαι>>.

Β) Το πνευματικό μήνυμα των Εικόνων στις Ορθόδοξες Εκκλησίες

Από τη μια πιστεύουμε πως το να μάθουμε να κατανοούμε το μήνυμα που εκπέμπουν οι ιερές Εικόνες αποτελεί τρόπο γνωριμίας και ψηλάφησης του Θεού και Ιερού, έκφραση πίστεως, βίωμα και εμπειρία πνευματική που μας ανεβάζει στην κλίμακα των αρετών, εάν τις προσεγγίσουμε προσευχητικά κι όχι μόνο καλλιτεχνικά. Από την άλλη, και γι' αυτούς που δεν είναι τόσο σίγουροι για την πίστη τους ή τους αλλόδοξους χριστιανούς της Δύσεως (Καθολικούς – Προτεστάντες), δεν παύουν να είναι ένας διάυλος επικοινωνίας, αναξιοποίητος μάλλον, που μπορεί να επιτελέσει την «συμφιλίωση της μνήμης» (της κακής μνήμης των μεταξύ τους προβλημάτων), πάγιο αίτημα στις διεκκλησιαστικές σχέσεις κατά τα τελευταία χρόνια.

Ως Εικόνα ή για την ακρίβεια «Ιερά Εικόνα» ορίζεται η απεικόνιση με χρώματα, πάνω σε κάποιο υλικό (ξύλο, μουσαμά, χαρτί), της όψης κάποιου ιερού προσώπου ή

κάποιου ιερού γεγονότος από την ζωή του. Στην ορθόδοξη βυζαντινή εικόνα κυριαρχούν τα σύμβολα, τα οποία «μιλάνε» στον θεατή και προσευχόμενο μπροστά στην εικόνα, και του διηγούνται λεπτομέρειες για τον εικονιζόμενο που δεν μπορεί να διηγηθεί μια απλή νατουραλιστική απεικόνιση, επιβεβαιώνοντας, με το παραπάνω, ότι μια εικόνα ισούται με χίλιες λέξεις και βέβαια ότι αποτελούν τα βιβλία των αγραμμάτων (Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός). Άρα μια εικόνα, μέσω των συμβόλων της, «διαβάζεται» κι όχι απλά θεάται.

Η διδασκαλία της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου το 787 συνοψίζεται στην πρόταση «η γαρ της εικόνας τιμή επί το πρωτότυπον διαβαίνει». Δηλαδή οι εικόνες προσκυνούνται τιμητικά και η τιμή αναφέρεται στο εικονιζόμενο πρόσωπο και όχι στα υλικά, από τα οποία είναι φτιαγμένη η εικόνα. Αλλά και η τιμή προς τους αγίους ανάγεται έμμεσα, μέσα από τις εικόνες στον ίδιο το Θεό που έπλασε τον άνθρωπο «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν» Του. Στον Θεό, άλλωστε, οφείλεται, μαζί με την ανθρώπινη συνεργασία, η αγιότητα της ζωής των αγίων. Εξάλλου, η άρνηση της απεικόνισης του Χριστού (ακόμα κι ως εσταυρωμένου πάνω στο σταυρό), από πολλές ομάδες χριστιανών, ακόμα και σήμερα, αποτελεί στην ουσία

και άρνηση της ενανθρώπισης του Θεού στο πρόσωπο του Ιησού και, κατά συνέπεια, υποτίμηση του ανθρώπου και της ύλης. Αντίθετα η ενανθρώπιση του Θεού εξαγιάζει και τον άνθρωπο και γενικά την ύλη. Οι εικόνες στην Ορθόδοξη Εκκλησία, εκτός από τη θεολογική, έχουν και παιδαγωγική σημασία. Είναι τα παραστατικά και ζωντανά μέσα με τα οποία ο πιστός θυμάται και ενατενίζει τη ζωή και την προσωπικότητα των αγίων της Εκκλησίας και, προπάντων, του ίδιου του Χριστού. Είτε βρίσκονται στους ναούς, είτε στα σπίτια, είτε γενικά σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της λατρευτικής παράδοσης και βοηθούν τους πιστούς να ανάγονται ευκολότερα προς το Θεό και τα πρόσωπα που τιμά η Εκκλησία. Στην τελική Σύνοδο του 843, που αναστήλωσε τελικά τις Εικόνες, καθιερώθηκε η Κυριακή της Ορθοδοξίας (πρώτη Κυριακή της Μ. Τεσσαρακοστής), ως επίσημη εορτή της αναστήλωσης. Από τότε στο τέλος αυτής της Θείας Λειτουργίας διαβάζεται το «Συνοδικό» (η απόφαση της αναστήλωσης), προσκυνούνται και λιτανεύονται οι εικόνες μέσα ή έξω από το ναό, δοξάζεται ο Τριαδικός Θεός και εκφράζεται η ενότητα των ορθοδόξων χριστιανών.

Η χριστιανική παράδοση είναι συνυφασμένη με την καλλιτεχνική δημιουργικότητα. Οι νέες ανάγκες που προέκυψαν στον σύγχρονο κόσμο για την οργάνωση του ποιμαντικού έργου της Εκκλησίας και την εκπαίδευση των στελεχών της προώθησαν την ανάπτυξη, σε όλο τον χριστιανικό κόσμο, της Πρακτικής Θεολογίας, τόσο ως διδασκαλία και έρευνα όσο και ως εφαρμογή των ερευνητικών αποτελεσμάτων. Σε όλο αυτό το ενδιαφέρον, κυρίαρχη θέση έχει και η θέαση, από ποιμαντικής πλευράς, της ορθόδοξης, βυζαντινής τεχνοτροπίας, Εικόνας. Σε ό, τι αφορά δε στην καλλιτεχνική δημιουργικότητα, είναι κοινώς παραδεκτό, ότι η Ορθόδοξη Παράδοση εκφράζεται πολύ περισσότερο από τους Καθολικούς και τους Προτεστάντες. Αλλά και στις μεταξύ τους σχέσεις (ορθοδόξων, καθολικών και προτεσταντών), η ίδια η τέχνη συμμετείχε από την αρχή στις θεολογικές, πολιτιστικές και πολιτικές ρήξεις σε Ανατολή και Δύση. Είναι αλήθεια ότι η τέχνη δεν στέκεται ουδέτερα στις θεολογικές διαμάχες. Αποτυπώνει αλλά και ερμηνεύει τις διατυπωθείσες αλήθειες. Η δημιουργικότητα είναι της τάξεως του σημαίνοντος και προσφέρει ερμηνευτικά εργαλεία που ενίοτε είναι πιο αντικειμενικά απ' ό, τι πολλές θεολογικές πραγματείες. Έτσι η τέχνη και συγκεκριμένα εδώ η ζωγραφική - αγιογραφία δίνει την ευκαιρία να «ξαναδιαβάσουμε» με κριτικό τρόπο τις υπάρχουσες διαφορές μεταξύ ορθοδόξων, καθολικών και προτεσταντών, αλλά επίσης και κυρίως τις διαφορές ανάμεσα στις θεολογικές ευαισθησίες των χριστιανών της Ανατολής και εκείνων της Δύσης, έτσι όπως «πέρασαν» μέσω της τέχνης. Γι' αυτό χρειάζεται η σχετική εκπαίδευση, ώστε το να «κοιτάζω» μια εικόνα να μπορεί να αφήσει ικανή θέση στο μάτι, στο βλέμμα να «ερμηνεύει» όταν εισέρχεται σ' αυτήν, την ιδιαίτερη «οπτική» που

διαφοροποιείται από τον τρόπο με τον οποίο συνήθως προσεγγίζουμε τα κείμενα. Έτσι επανεκτιμάται και η καλλιτεχνική διάσταση στο διδακτικό και παιδαγωγικό έργο της Εκκλησίας. Οι ενασχολούμενοι με το ποιμαντικό έργο πρέπει πλέον να εξετάζουν το θέμα της τέχνης και της καλλιτεχνικής δημιουργικότητας στην Κατήχηση, τη Λειτουργία, την Ομιλητική, την Ποιμαντική διακονία. Το πνευματικό μήνυμα των Εικόνων στις Ορθόδοξες Εκκλησίες παραμένει το μείζον. Η λήψη σχετικής εμπειρίας της δύναμης και του πνευματικού μηνύματος που εκπέμπουν είναι το ζητούμενο. Δίπλα στις τόσες γλώσσες, που η σύγχρονη Βαβέλ εμφανίζει ως αιτία ασυνεννοησίας ή τουλάχιστον δυσκολίας στην επαφή και την κοινωνία, μπορεί η Εικόνα που συνιστά καινή θεολογική γλώσσα να γίνει αποδεκτή ως κοινή θεολογική γλώσσα, ως «σκεύος διαποιμάνσεως» και επικοινωνίας.

Σημείωση: Ως πρόδρομοι στην τέχνη των ιερών Εικόνων φέρονται τα «Φαγιούμ». Με τον όρο πορτραίτα Φαγιούμ εννοείται το σώμα των προσωπογραφιών που φιλοτεχνήθηκαν από τον 1ο έως τον 3ο αιώνα από συνεχιστές της ύστερης ελληνιστικής παράδοσης της Αλεξανδρινής Σχολής και διασώθηκαν ως τη σημερινή εποχή. Τα πορτραίτα ανακάλυψε και ανέφερε πρώτος ο Ιταλός περιηγητής Πιέτρο ντέλλα Βάλλε (Pietro Della Valle) το 1615. Αυτά τα νεκρικά πορτραίτα, προορισμένα για ταφική χρήση, πήραν το όνομά τους από την όαση Φαγιούμ, 85 χλμ. νότια του Καΐρου, επειδή εκεί ανακαλύφθηκαν τυχαία τα πρώτα δείγματά τους.

Γ) Ενσυνείδητη συμμετοχή των ενοριτών στο ενοριακό ποιμαντικό έργο

«Ενσυνείδητη Συμμετοχή των Ενοριτών» σημαίνει ότι το πλήρωμα του λαού κάθε ενορίας δεν παρακολουθεί ως θεατής τα λειτουργικά δρώμενα κάποιες ώρες την εβδομάδα και τις υπόλοιπες απομονώνεται στους υπολοίπους μη εκκλησιαστικούς χώρους (οικογενειακό, εργασιακό, κοινωνικό), αλλά ότι συνειδητά συμμετέχει ενεργά και καίρια σε όλα τα ενοριακά δρώμενα (λατρευτικό, φιλανθρωπικό, κατηχητικό, διδακτικό, διοικητικό και πολιτιστικό ακόμα) αναλόγως βέβαια με τα ιδιαίτερα τάλαντα, κλίσεις, δεξιότητες και ελεύθερο χρόνο του καθενός.

Η Ενσυνείδητη Συμμετοχή μπορεί να επιτευχθεί κατά πρώτον εάν μία ενορία μπορεί και αναπτύσσει ποικίλες δραστηριότητες στους παραπάνω τομείς του ποιμαντικού της έργου και αν οι επικεφαλείς της (εφημέριοι με πηδαλιούχο πάντα τον επίσκοπο) μπορούν να προσελκύσουν και να οργανώσουν ένα πολυποίκιλο και σύγχρονο ποιμαντικό έργο. Συνήθως κάτι τέτοιο, αν υπάρχει, εξακριβώνεται όχι τόσο από τον αριθμό των εκκλησιαζομένων σε μια Κυριακή ή μια καθημερινή, ούτε κι απ' το πόσοι προσήλθαν κάθε φορά στο ποτήριο της ζωής αλλά στο τι γίνεται μετά το «Δί' ευχών» της πρωινής λειτουργίας ή του όρθρου. Πώς και πόσοι

κινούνται κατά διαφόρους τρόπους ποιμαντικής διακονίας εντός των ορίων της ενορίας τους, αλλά και εν μέρει στο τι αποτελέσματα φέρνουν.

Ενοριακό Ποιμαντικό Έργο είναι η προς πάσα κατεύθυνση, με κέντρο και αφετηρία δράσης, συντονισμού και επιστασίας τον Ι. Ναό, ενέργεια των μελών της στρατευόμενης Εκκλησίας προς τα ίδια μέλη της στρατευόμενης αυτής Εκκλησίας, ανάλογα με τις άμεσες και έμμεσες πάσης φύσεως ανάγκες του καθενός, υπό τις πρεσβείες και τις μεσιτείες της θριαμβευούσης Εκκλησίας και τη σκέπη και ευλογία της χάριτος της Αγίας Τριάδος. Βοηθώντας έτσι και τον μεμονωμένο άνθρωπο αλλά και την ανθρωπότητα εν γένει να συνταχθεί και να ενταχθεί στη μία υπό τον ένα Ποιμένα Ποίμνη.

Με την πάροδο των αιώνων η Ενσυνείδητη Συμμετοχή των πιστών στο πάσης φύσεως ποιμαντικό έργο της τοπικής τους Εκκλησίας εξασθένησε τόσο, ώστε σήμερα να παρουσιάζεται κυρίως συμβολικά με την μορφή αντιπροσώπων του λαϊκού στοιχείου στα ποιμαντικά δρώμενα μιας ενορίας και της Εκκλησίας γενικότερα. Έτσι για παράδειγμα, στην λατρεία τον Κύριον υμνούν ολίγοι ειδικοί και γνώστες μουσικής, κάποια μειονότητα προσέρχεται στο ποτήριο της ζωής, τέσσερις ή έξι άνθρωποι διοικούν και διαχειρίζονται τα έσοδα και τα έξοδα του Ναού, τις περισσότερες φορές οι ίδιοι για πολλά χρόνια. Άλλοι τόσοι ενεργούν για το φιλανθρωπικό έργο της Ενορίας και σχεδόν οι διπλάσιοι το Κατηχητικό – διδακτικό της έργο. Μερικοί ακόμη, σε κάποιες περιπτώσεις, πλαισιώνουν ερανικές επιτροπές και εκδηλώσεις ή εξτρά διδακτικές ανάγκες και πολιτιστικά δρώμενα.

Σε γενικές γραμμές όμως σε ενορίες μεγάλων αστικών κέντρων, (για να αναφερθούμε σ' αυτές και να περιοριστούμε στην χώρα μας, διότι στις ορθόδοξες μειονότητες του εξωτερικού τα πράγματα ίσως να λειτουργούν διαφορετικά), των 20 και 30 χιλιάδων ενοριτών, οι «ενσυνείδητα συμμετέχοντες» στο «ενοριακό ποιμαντικό έργο» δεν ξεπερνούν, στις καλύτερες των περιπτώσεων, τα 200 με 300 άτομα συμπεριλαμβανομένης και της κατηχούμενης νεολαίας που συμμετέχει σε εκδηλώσεις και διάφορα δρώμενα. Σίγουρα μπορούν να συμμετάσχουν πολλοί περισσότεροι αναπτύσσοντας η ενορία, έντονη δραστηριότητα σ' οποιοδήποτε τομέα μπορεί να φανταστεί κανείς, αλλά το πρόβλημα δεν θα εκλείψει διότι θα υπάρχει η γενεσιουργός αιτία του που είναι οι υπερ-πολυπληθείς ενορίες. Ακόμα κι αν δούμε να προσέρχονται κάθε Κυριακή, με ευλάβεια και συνείδηση του γεγονότος, στο ποτήριο της ζωής, όλοι οι εκκλησιαζόμενοι, δύο ή και τρεις χιλιάδες ψυχές στους μεγάλους Ναούς, θα απομένουν άλλοι 20 χιλιάδες περίπου που και να ήθελαν δεν χωρούν και δεν μπορούν να προσέλθουν. Αλλά κι αυτοί οι δύο χιλιάδες εκκλησιαζόμενοι και κοινωνούντες των αχράντων μυστηρίων, αν κοινωνούν και απέρχονται στις οικίες και τις δουλειές τους χωρίς να ανταλλάσσουν χαιρετισμό ή γνωριμία με τον διπλανό τους, με τους υπολοίπους, μικρό, θα τολμήσω να πω, όφελος έχουν. Σαν τους τυπικούς και αμίλητους δυτικούς χριστιανούς στα μεγάλα «Ντούμα» της Δύσεως αν κι εκεί, τουλάχιστον τυπικά, ανταλλάσσουν έναν χαιρετισμό με το διπλανό τους στο «αγαπήσομεν αλλήλους».

Δεν υπάρχει χώρος εδώ για να περιγράψω τυχόν, τομείς και δραστηριότητες τέτοιες, ή τρόπους κυρίως αυτών, που θα βοηθούσαν στην ενσυνείδητη ενεργή συμμετοχή των ενοριτών στο ενοριακό ποιμαντικό έργο. Τουλάχιστον νοερά και συμβολικά, με την προσευχή και την μετάνοια, αλλά και ουσιαστικά – μυστηριακά μετέχοντες στο κοινό ποτήριο, ας συνειδητοποιούμε ότι είμαστε μέλη του αυτού σώματος του Ι. Χριστού, της Εκκλησίας του.

Εκείνο που θα έδινε ίσως άλλη μορφή και αέρα στο παραπάνω τεθέν ζήτημα, θα ήταν και μία ριζική αλλαγή και επιστροφή σε παλαιότερες και παραδοσιακότερες φόρμες, όσον αφορά στο διοικητικό μέρος της Εκκλησίας μας. Η εκλογή για παράδειγμα επιτρόπων – εκκλησιαστικών συμβούλων από τον ίδιο το λαό του Θεού, αλλά και των εφημερίων των ενοριών τους, καθώς και η συμμετοχή αντιπροσωπείας του λαϊκού στοιχείου (οι επίτροποι) και του κατώτερου κλήρου, στην εκλογή των επισκόπων τους, πιστεύω ότι θα άλλαζε τα πράγματα προς το καλύτερο. Αλλά και πάλι, ένα τέτοιο μέτρο θα βοηθούσε μόνο στην περίπτωση που οι ενορίες μας γινόντουσαν, το πολύ, των δύο με τριών χιλιάδων μελών.

Σημείωση: Τα λεχθέντα για τις πολυπληθείς ενορίες, ισχύουν αναλογικά και για τις πολυπληθείς Μητροπόλεις.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος, Στιγμιότυπα και Περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας, «Τέχνη και Εκκλησία», Αθήνα 2001.

-Περιοδικό «Εφημέριος», τεύχος 9 της 1^{ης} Ιουνίου 1995, σελ. 182-184, στήλη “Περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας”, άρθρο «Επί γης αλλοτρίας» (Η πόλις θα σε ακολουθεί) του καθηγητή Αλ. Σταυρόπουλου. Τεύχος 10 της 15^{ης} Ιουνίου 1995, σελ. 220-221, στήλη “Περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας”, άρθρο «Επί γης αλλοτρίας» (Βαβυλώνα και Ιερουσαλήμ) του καθηγητή Αλ. Σταυρόπουλου. Καθώς και τεύχος 12 της 1^{ης} Ιουλίου 1998, σελ. 184-185, στήλη “Περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας”, άρθρο «Ο Θεός στην πόλη» (Περί Συνεδρίων) του καθηγητή Αλ. Σταυρόπουλου.

-Για το Β΄ μέρος του παρόντος (Το πνευματικό μήνυμα των Εικόνων στις Ορθόδοξες Εκκλησίες) πρβλ. το υπ’ αριθμ. 23 δοκίμιο «Χριστιανική παράδοση και καλλιτεχνική δημιουργικότητα» που περιλαμβάνεται στο Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, *Ιχνηλασίες*, που ανήκει στην σειρά της Ευθύνης Αναλόγιο (κστ΄) Αθήνα 2007, σελ. 130-145.

-Societe Internationale de Theologie Pratique: S.I.T.P. (Τρίτο Συμπόσιο της γαλλόφωνης προτεσταντικής και ρωμαιοκαθολικής Πρακτικής Θεολογίας στο Στρασβούργο το 1998), εκδ. Cerf, Παρίσι 2000: Rites et ritualites.